

O Franji Petriæu

Franjo Petriæ jedan je od najveæih hrvatskih filozofa, a zasigurno i jedan od najznaèajnijih renesansnih mislilaca uopæe. Univerzalni je autor èija djela obuhvaæaju razlièita podruèja. Osim filozofske tematike bavio se i geometrijom, metodologijom povijesti, retorikom, poviješæu umjetnosti. Rodio se 25. travnja 1529. u Cresu. O njegovu podrijetlu vodile su se brojne rasprave, a zahvaljujuæi njegovom autobiografskom pismu i opsežnim istraživanjima koja su provedena do danas njegovo hrvatsko podrijetlo je izvan svake sumnje. O njemu svjedoèi i to da je za vrijeme studija u Padovi dva puta izabran za vijeænika studenata Dalmatinaca, a pred kraj života izabran je i u Zbor sv. Jeronima u Rimu, za što je morao osim potvrde o moralnom ponašanju dokazati i svoje ilirsko podrijetlo i poznavanje hrvatskog jezika. Vodio je nemiran i za renesansne prilike u mnogoèemu karakteristièan život. S devet godina sudjelovao je u borbama protiv Turaka, ubrzo nakon toga odlazi na školovanje u Mlecima, zatim u Ingolstadt gdje stjeèe prva znanja iz grèkog jezika i konaèno u Padovu gdje nakon studija medicine, koji je napisao po oèevoj želji, prelazi na filozofiju i obrazuje se u duhu Aristotelove i Platonove filozofije. Boravio je zatim na Cresu, putovao Italijom, radio kao upravitelj na Cipru, a 1577. g. dobiva na Ferrarskom sveuèilištu katedru za Platonovu filozofiju i na tom mjestu ostaje punih petnaest godina. To je zrelo i najmirnije razdoblje njegova života u kojem je objavio svoja najznaèajnija djela: Peripatetièke rasprave, O poetici, Nova sveopæa filozofija. Glavno djelo Nova sveopæa filozofija predstavlja spoznaju cjeline biæa i slijedi tri metode: modificiranu aristotelovsku, vlastitu i deduktivnu platonieku. Njegovo novoplatonistièko stajalište oèituje se u teoriji traženja najvišeg izvora iz kojeg proizlaze sve stvari. Prema njemu, uzrok svemu je božanska svjetlost iz koje proizlaze jedinstvo, bit, život, um, duša, priroda, svojstvo, oblik, tvari. Veliki ugled koji je stekao u Ferrari potaknuo je Petriæeve bivše kolege s Padovanskog sveuèilišta da ga pozovu u Rim na ugledno rimsko sveuèilište Sapienzu gdje on 1592. g. preuzima katedru za platonovu filozofiju. To je svakako najveæi uspjeh i najveæa poæast koju je postigao svojim filozofskim radom, no ubrzo slijede brojni sukobi, razoèaranja i oštre kritike te mu je konaèno 1596. g. glavno djelo Nova de universis philosophia stavljena na indeks zabranjenih knjiga. Dugogodišnji naporan i nesređen život, neumoran intelektualni rad, uz uzrujanja koja doživljava u Rimu, slomili su inaèe èvrstog Petriæa i on umire 7. veljaèe 1597. u 66. godini života. Pokopan je u rimskoj crkvi sv. Onoforija u grobnici svog nekadašnjeg protivnika Torquata Tassa. Citat : O fizièkom prostoru: "Naime tijelo koje se kreæe, kako nauèava mudri Egipæanin Hermes, treba da se kreæe po neèemu nepokretnom, a u svijetu ništa nije nepokretno, osim prostora i zemlje. A ne zbivaju se svi pokreti iznad ove naime pokreti riba, ptica i drugih visinskih biæa. Osim toga sva glavna tijela svijeta imaju moæ da se umjeste svako na svoje mjesto i po svom redu i da se s njega ne mièu. I tako biva da je središte svijeta uvijek u središtu prostora i zemlja u tom istom prostoru oko središta ostaje nepokretna a tako i voda , zrak i èitavo nebo u svom prostoru. A ako je tako onda su tijela svijeta, to jest nebo i pratvari od poèetka zauzeli dijelove svog vlastitog prostora u koji su se umjestili i vjeèno æe ih zadržati. Pa kako se oni meðu se po naravi razlikuju, tako se može èiniti da se meðusobno razlikuju dijelovi prostora koji su pojedinima od njih podreðeni. Ali ova razlika, buduæi da proizlazi od umještenih tijela, nebitno im pripada, osim ako se dokaže da su oni dijelovi prostora od poèetka tako predodreðeni da onaj koji prima zemlju ne prima zrak, koji prima vodu, ne može primiti nebo, ni zrak ni zemlju, nego je svaki dio primio sebi pripadna tijela. Ako se to prihvati, nužno je da je neka viša sila i ovo svojstvo svakom od tih dijelova odredila. A èija je to sila i koja, raspravit æe se na svom mjestu."Karla Zubèiæ